

АРХИВИ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ: РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ УТОPIЯ?

Тетяна Бевз – д.і.н., проф.

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України
(м. Київ, Україна)

ARCHIVES OF POLITICAL PARTIES: REALITY OR UTOPIA?

Tetyana Bevez – Doctor of Science (History), Prof.,

I.F.Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of
Ukraine (Kyiv, Ukraine)

The article reveals tendencies of modern political parties: a large number and commercialization. Disinterest of parties in the creation of archives was described.
Key words: political parties, commercialization, archives, utopia.

Ми живемо в інформаційну епоху, в інформаційному суспільстві, де домінують Інтернет-ресурси, різноманітні соціальні мережі, електронна пошта, електронні документи та, навіть, електронні підписи; створюються електронні уряди; політичні інституції, громадські організації, державні діячі і пересічні громадяни мають електронні сайти; починають формуватися електронні архіви. Дізнатися будь-яку інформацію не є проблемою. Щоправда, за виключенням інформації про сучасні політичні партії. Надто про ті, які зареєстровані за останні чотири роки. Це таємниця за сімома печатками та замками. Ані інформації про їхню кількість (останнє оновлення сайту Міністерства юстиції України про державну реєстрацію партій датується 18 січня 2017 р. (дані станом на 10 вересня 2017 р.)); ані жодної інформації про програми та статuti; відсутні й сайти більшості новостворених партій. Більше того останні із зареєстрованих у 2017 р. партій навіть не мають реєстраційних номерів. І як їх потім ідентифікувати, якщо вони по декілька разів змінюють назви.

Україна продовжує залишатися одним із лідерів у Східній Європі за кількістю офіційно зареєстрованих політичних партій. Оскільки у Польщі зареєстровано 84 партії, Словаччині – 56, Румунії – 124, Молдові – 45, Литві – 38, у Латвії – 73 [1], то в Україні станом на вересень 2016 р. було зареєстровано 344 політичних партій, а станом на січень 2017 р. їх було 352. Більш свіжа інформація про кількість партій недоступна.

Найбільша кількість політичних партій за час незалежної України з'явилася у 2015 р. – було зареєстровано 79 політичних сил, лише за вісім місяців 2016 р. було зареєстровано 41 партію, а за 2014 р. – 38 партій (раніше рекордним був лише 2005 р. – тоді було створено 24 партії, найменше в 1994, 1995, 2002, 2003 рр. – по 2 партії і в 1990 р. – 1 партія. У середньому, в Україні реєструють 5–7 партій щороку). У цілому за 2015–2016 рр. було зареєстровано більше партій, ніж за 10 попередніх років [2]. Немає таємниці й в тому, що низка партій в Україні реєструється з комерційною метою. Це підтверджують й Інтернет-статті: «В Україні квітне «чорний» ринок політичних партій» [3]; «Чорновіл: готову політичну партію можна купити за

100 тисяч доларів» [2]; «Торгівля партіями: політсилу з історією купують за \$200 тис – експерт» [4]. Позиція юристів цинічна й правдива: «Де-юре купити або продати партію неможливо – це не об’єкт нерухомості, не інтелектуальна власність і не корпоративні права. Однак, у реальному житті політичні партії продаються та купляються» [5].

Продаж політичних партій підтверджують оголошення типу: «Реєстраціями займаюсь вже 8 років (з них 5 реєструю політичні партії)»; «Юридична група «Укрпартія» пропонує політичні партії від 2–3 років реєстрації. Ціна висока» (26.03.2016); Продам політичну партію. Дата внесення запису до реєстру 04 лютого 2016 р. Регіональні партійні організації не створювалися. Всі установчі документи в наявності»; «Продам політичну партію. Реєстрація: м. Київ, Святошинський район. Дата створення: 29.01.2016. В даний час створюються територіальні одиниці по Україні. Документи за запитом» (11.03.2016) [6]; «є в наявності три політичні партії. Всі три були зареєстровані минулого року. Структурні формування зареєстровані, як цього вимагає законодавство. Дешево» (10.05.2016); «Обмінємо свою Політичну партію на трикімнатну квартиру в Києві» (23.04.2016); «Нові ціни на Політичні партії в зв’язку з відставкою уряду і майбутніми позачерговими виборами (10.04.2016); «Збираємо 25 чоловік для створення нової партії. Від кожного по 2 тис. євро. Всі увійдуть до Політичної ради партії. Назва і програму визначимо, обговорюється» (23.03.2016) [6]. Постає питання: а чи будуть ці партії зацікавлені у створенні архівів?

Це не лише підриває довіру суспільства до політичних партій, а й до представницьких органів влади. Поява великої кількості нових партій можлива через спрощений механізм реєстрації політичних сил. Наразі Закон України «Про політичні партії» вимагає зібрати лише 10 тисяч підписів громадян на підтримку рішення про створення політичної сили. А вони цілком можуть бути фіктивними. В Україні відсутній належний контроль держави за створенням партій [7].

З 2016 р. кожна офіційно зареєстрована партія щоквартально повинна подавати фінансові звіти до Національного агенства з питань запобігання корупції (НАЗК). Однак за даними НАЗК 162 із 350 офіційно зареєстрованих політичних партій не подали фінансових звітів за перше півріччя 2016 р. За адресою офіційної реєстрації контролюючим органом не

* Група має сайт на якому зазначено: «Юридична група «УКРПАРТІЯ» пропонує широкий вибір політичних партій від прямих власників. В наявності є готові нові партії, а також політичні сили з давньою реєстрацією і розгалуженою структурою регіональних організацій. Вартість партії залежить від давності реєстрації, кількості регіональних організацій, назви, історії, репутації та інших критеріїв (Див. детальн.: Юридичная группа «УКРПАРТІЯ». URL: <http://ukrparty.org.ua/index.php/ct-menu-item-3>)

знайдено 86 партій. Щодо інших партій, які не подали фінансових звітів, то 6 з них перебувають у стадії ліквідації, а ще 22 партії надали пояснення [8]. Аналогічна ситуація спостерігається і у 2017 р.

Постає питання: де можна почерпнути інформацію про сучасні українські політичні партії, якщо навіть контролюючий орган її не має. Логічно було звернутися на сайти партій. Однак, лише 10% партій мають свої сайти (в інформаційну епоху надто складно створити сайт!). А де ж тоді можна познайомитися з статутами та програмами партій, матеріалами з'їздів, конференцій, пленумів, засідань центральних і місцевих органів партій, листуванням партійних і громадських організацій, іншими документами про їх практичну діяльність, виступами на з'їздах, конференціях, у пресі лідерів партій, у яких роз'яснюються й коментуються документи, а також їхня практична діяльність. Монополістом у збереженні цих документів є Міністерство юстиції України. Доступ до поточного архіву якого, практично недоступний для дослідників, не кажучи уже про пересічних громадян. І якщо все таки випаде можливість потрапити у поточний архів Мін'юсту, то це зовсім не означає, що буде можливість познайомитися з усіма документами. Співробітники архіву люб'язно дадуть ознайомитися з програмами та статутами, однак інші документи партій, насамперед парламентських, залишаться недоступними. Іноді навіть закладається сумнів: а на момент реєстрації є усі необхідні документи партії?

Архівна установа – Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), в якій зберігаються документи політичних партій, рухів та об'єднань громадян, що діяли в Україні з початку ХХ століття та діють сьогодні, також не задовольнить дослідників сучасних політичних партій. За понад чверть століття фонди архіву поповнилися десятком справ партій: Народного Руху України, Української республіканської партії, Демократичної партії України, Ліберальної партії України, Соціалістичної партії України, Республіканської Християнської партії України, Української республіканської партії «Собор», Партії «Реформи і Порядок». За останні роки ще з'явилося кілька справ, однак і вони не розкривають повністю картину партійного будівництва в Україні.

Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України) пропонує політичним партіям, рухам і громадським об'єднанням України: співпрацю в питаннях налагодження та покращення якості роботи їх ділових служб і архівних підрозділів; приймання на державне зберігання документів з дотриманням умов, визначених фондоутворювачем; забезпечення збереженості документів та інші. Проводить семінари. Останній на тему «Впровадження нормативних актів з питань діловодства та забезпечення збереженості документів у практику роботи політичних партій» відбувся 31 травня 2017 р. Однак, співробітники архіву безсилі, оскільки у створенні архівів політичних партій не зацікавлені, ані самі партії, ані профільне міністерство.

Ми торкнулися лише двох тенденцій сучасних політичних партій: їхньої кількості та їхньої комерціалізації. І як впливає з тексту жодна з тенденцій не сприяє збереженню інформації про ту чи іншу партію, чи збереженні документів про діяльність партій. Тому на даний момент створення архівів є, радше, утопією, а не реальністю.

Список використаних джерел та літератури

1. КВУ нарахував в Україні 344 політичних партій. 29.09.2016. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2092432-kvu-narahuvav-v-ukraini-344-politichnih-partii.html>.
2. Чорновіл: готову політичну партію можна купити за 100 тисяч доларів. 26.01.2016. URL: http://newsradio.com.ua/2016_01_26/CHornov-l-gotovu-pol-tichnu-partju-mozhna-kupiti-za-100-tisjach-dolar-v-9377.
3. В Україні квітне «чорний» ринок політичних партій. URL: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/2113490.html>.
4. Торівля партіями: політсилу з історією купують за \$200 тис – експерт. 26.01.2016. URL: http://newsradio.com.ua/2016_01_26/Torg-vlja-part-jami-pol-tsilu-z-storju-kupujut-za-200-tis-ekspert-3459/.
5. Костюк Л. Політична партія. URL: <http://www.finco.com.ua/politychna-partiia>
6. Возьму в аренду или куплю всеукраинскую политическую партию. URL: <http://forum.liga.net/Messages.asp?did=140109>.
7. Новий різновид бізнесу: кожні чотири дні в Україні реєструється нова партія. URL: <http://novynarnia.com/2016/01/25/novy-riznovid-biznesu-kozhni-chotiri-dni-v-ukrayini-reyestruetsya-nova-partiya/>.
8. Партії-невидимки: НАЗК не може знайти офіси майже сотні партій. 28.10.2016. URL: <http://www.chesno.org/news/2368/>.